



УДК 159.947.3:378.011.3-051:159.9

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ У СТАНОВЛЕННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛЬНОГО ПСИХОЛОГА

Олена Дубовик, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна, dubovik09@mail.ru

Представлено теоретичний аналіз сучасних тренінгових технологій у становленні професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього спеціального психолога. Зосереджено увагу на використанні навчального тренінгу як форми роботи, яка активізує студентів як суб'єктів навчально-професійної діяльності. Розглянуто найбільш ефективні методи самопізнання особистості та розвиток і становлення професійно орієнтованих особистісних якостей під час проведення соціально-психологічного тренінгу.

Ключові слова: становлення, професійно-особистісні якості, соціально-психологічні тренінги, симптомокомплекс, спеціальний психолог.

Елена Дубовик, Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, г. Киев, Украина

Социально-психологический тренинг в становлении профессионально ориентированных личностных качеств будущего специального психолога

Представлен теоретический анализ современных тренинговых технологий в становлении профессионально ориентированных качеств. Сосредоточено внимание на использовании учебного тренинга как формы работы, которая активизирует студентов как субъектов учебно-профессиональной деятельности. Рассмотрены наиболее эффективные методы самопознания личности и развитие и становление профессионально ориентированных личностных качеств во время проведения социально-психологического тренинга.

Ключевые слова: становление, профессионально-личностные качества, социально-психологические тренинги, симптомокомплекс, специальный психолог.

Olena Dubovyk, National Pedagogical University named after M. P. Dragomanova, Kyiv, Ukraine

Local social-psychological training in formation of professionally oriented personal qualities future special psychologist

The theoretical analysis of modern training technologies in the development of professionally oriented personality of a future special psychologist. The emphasis is on the use of educational training as a form of work that activates both students of educational and professional activities. Socio-psychological

© Дубовик О., 2016



training of educational innovation is one of the most effective means of training future professionals for professional careers in high school.

Considered the most effective methods of self-knowledge and personality development and formation of professionally oriented personal qualities during the social and psychological training. Social and psychological support in the form of training with effective teaching and professional activities gives a powerful developmental effect, serves professionally oriented formation of personal qualities, and creates conditions for achieving professional identity of future specialists. Also makes creating an image of a successful professional future with the discovery and actualization of personal resources. Participation in social and psychological training before attending the practice makes it possible to develop the necessary personal qualities professionally oriented. Get hands-on experience when interacting with children and adults with impaired mental and physical development.

Keywords: formation, professional and personal qualities, socio-psychological training, complex of symptoms, a special psychologist.

Необхідність активізації інтелектуальних і особистісних ресурсів сучасного студентства є однією з найважливіших умов подолання кризи, яка виникла як у системі освіти, так і в суспільстві загалом. Зокрема, вона припускає розв'язання проблеми розвитку соціального інтелекту, під яким розуміється стійка здатність людини розуміти інших людей і самого себе, свої взаємини з оточуючими, а також самопрогнозувати міжособистісні події. Лише на цій основі можливе посилення творчої активності особистості, свідоме керування своєю поведінкою. Розвинена здатність людини не тільки до пізнання зовнішнього світу, а й до самосвідомлення, саморозвитку, самовдосконалення вважається невід'ємною особистісною якістю інтелегентної людини.

Найбільш ефективними методами самопізнання особистості, розвитку знань людини про самому себе є активні методи навчання у ВНЗ й, зокрема, соціально-психологічний тренінг. Тренінг забезпечує високу пізнавальну активність його учасників в оволодінні необхідними практичними соціально-психологічними знаннями й комунікативними вміннями.

Особистісно орієнтоване навчання у ВНЗ враховує індивідуальні задатки, здібності й можливості кожного учасника педагогічного процесу, використовує сучасні педагогічні та інформаційні технології не тільки для оволодіння певною сумою знань, умінь, навичок, а й, що найважливіше, сприяє розвитку особистості кожного учасника педагогічної взаємодії.

Тренінг (від англ. training – підготовка, тренування) як форма професійного навчання активно впроваджується з ХХ століття. Питанням упровадження тренінгових технологій у професійну освіту присвячені праці українських науковців: Л. Мороз, В. Лефтерова, Г. Попової, Ю. Швалба, С. Яковенка, Т. Яценко; російських науковців: І. Вачкова, С. Дерябо, Т. Зайцевої, Ю. Жукова, С. Макшанова, Л. Шнейдер; зарубіжних науковців: Е. Берна, У. Гербе, Д. Герхарда, Д. Колбі, К. Левіна та ін.

Науковець Н. Хрящова стверджує, що на сучасному етапі розвитку науки «не існує загальноприйнятого визначення поняття «тренінг», що призводить до розширеного тлумачення цього методу і позначення цим терміном найрізноманітніших прийомів, форм, способів і засобів, які використовуються у психологічній практиці». Авторське розуміння Н. Хрящовою психологічної спрямованості тренінгів не змен-



шує значущість педагогічного спрямування та ефективності тренінгів, які ширшою використовуються в освітній практиці професійної підготовки студентів.

У наукових працях Н. Євдокимова відмічає, що базисні підходи до застосування тренінгових технологій відповідають загальноосвітнім вимогам до організації навчально-професійної діяльності: системність, послідовність та безперервність освітніх процесів; інтеграція науки і практики; актуальність змісту навчання; гуманність та демократизм; розвиток особистості як суб'єкта навчально-професійної діяльності. Навчальні тренінги визначаються автором як спеціально організовані дії з моделювання навчальних ситуацій з метою формування базових понять і компетенцій на основі проблематизації індивідуального досвіду учасників.

Відповідність базисних підходів вимогам вищої школи визначає концептуальні засади використання тренінгових технологій з іншими, зокрема традиційними, технологіями навчання; практична спрямованість і доцільність тренінгових програм; творчий підхід до їх реалізації; розгортання у тренінгу психологічної структури навчально-професійної діяльності; розвиток вищих психічних функцій суб'єкта навчально-професійної діяльності; становлення професійної компетентності майбутнього фахівця; запуск рефлексивних процесів особистості, спрямованих на її самозміну та саморозвиток [1].

Тренінг як активний засіб особистісно-позиційного навчання, розглядає Л. Шнейдер. Метою тренінгу є створення умов для формування у кожного учасника власної позиції у професійних ситуаціях, професійних взаєминах; а також стосовно образу «Я» й саморозвитку через вирішення таких завдань:

- усвідомлення власних професійних можливостей;
- визначення шляхів входження у професійне співтовариство;
- побудова вектора подальшого професійного зростання.

Ці завдання тренінгу вирішуються через:

- розвиток рефлексії – осмислення і усвідомлення власних дій, отриманих результатів, наявних обмежень, особистої професійної позиції;
- аналіз імітаційної моделі професійної діяльності;
- проектування образу професійного майбутнього;
- удосконалення інтерактивної і перцептивної сторін спілкування.

Модифікація професійної «Я»-концепції, на думку дослідниці, забезпечується такими чинниками:

- вплив групових норм на інтроспекцію – самопізнання у процесі власної діяльності;
- усвідомлення власних потреб, можливостей, професійних інтересів та цінностей;
- створення професійних образів та перспектив професійного та особистісного майбутнього;
- зворотній зв'язок про особистісні прояви та професійну поведінку.

Результатом тренінгу є розширення професійного досвіду, зміна реальних установок, образу «Я», збагачення професійної поведінки [4].

У наукових роботах О. Тюпті тренінг розглядається як багатофункціональний метод психологічного впливу на людину з метою навчання, розвитку професійно важливих якостей і властивостей, особистісних характеристик [5].

С. Макшанов розглядає тренінг як «багатофункціональний метод навмисних змін психологічних феноменів людини, групи та організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини». Серед «ефектів тренінгу» дослідник зазначає:

- засвоєння нових знань;
- удосконалення умінь та навичок, способів спілкування з колегами;



- зміну установок;
- коригування системи уявлень про себе;
- переосмислення системи цілей та цінностей;
- формування здатностей до рефлексії;
- вироблення більш ефективних прийомів психологічної та професійної взаємодії.

Аналіз наукових літературних джерел свідчить про те, що дослідники освітніх інновацій визнають навчальний тренінг одним із дієвих засобів підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

У наукових пошуках В. Федорчука акцентується увага на тому, що тренінг є «найперспективнішим методом психолого-педагогічної підготовки фахівців різних галузей».

Досвід використання психологічного тренінгу з різною метою відзеркалений у працях відомих психологів: Л. Петровської, Т. Яценко, С. Макшанова, Н. Хрящевої, В. Большакова, Г. Марасанова, О. Сидоренко, І. Вачкова, О. Лідерса.

Термін «навмисна зміна», який охоплює в себе розвиток і корекцію, ввів С. Макшанов. Він визначає тренінг «як багатфункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини».

Власне термін «тренінг», вважає І. Вачков, виник не в клінічній психотерапії, а в практичній роботі зі здоровими людьми. Автор запропонував таке робоче визначення тренінгу: «сукупність активних методів практичної психології, які використовуються з метою формування навичок самопізнання і саморозвитку».

Тренінг особистісного зростання описаний у працях О. Прутченкова, Н. Бітянкової, Т. Зайцева, І. Шевцової та ін.

Заслуговує на увагу тлумачення поняття «тренінг» О. Прутченкова, який зазначає: «Слово «тренінг» не означає нічого іншого, окрім добре відомого нам поняття «тренування». Тренінг став міждисциплінарним методом, за допомогою якого вчені-практики розв'язують багато різноманітних актуальних проблем».

Так, А. Ситніков розглядає тренінги як навчальні ігри, які є «синтетичною антропотехнікою, що поєднує в собі навчальну й ігрову діяльність, яка здійснюється в умовах моделювання різних ігрових ситуацій».

На думку Б. Карвасарського, найбільш повне тлумачення терміна «тренінг» подано в психотерапевтичній енциклопедії: «Тренінг – це сукупність психотерапевтичних, психокорекційних і навчальних методів, спрямованих на розвиток навичок самопізнання і саморегуляції, навчання і міжперсональної взаємодії, комунікативних і професійних умінь».

Розмаїття тлумачення поняття «тренінг» переконує нас у тому, що це не тільки універсальний метод розвитку особистості, а й найбільш ефективна модель підготовки фахівців, оскільки у ньому теоретично і практично задіяна вся психологічна сфера особистості (інтелектуальна, емоційна, вольова, поведінкова тощо).

У наукових працях Н. Синельникова пропонує модель фахової підготовки майбутніх психологів у сфері тренінгових технологій, яка охоплює:

- базову підготовленість (загальні знання психологічної науки та її галузей (загальної психології, історії психології, педагогічної, вікової, соціальної психології тощо);
- спеціальну теоретичну підготовленість (знання основ психологічної практики, що опановується: опанування спеціальних теоретичних знань; обізнаність про методи і технології та їх теоретико-методологічні засади; ознайомленість із прийомами, що базуються на різних психологічних теоріях);



- спеціальну практичну підготовленість (набуття досвіду учасника з метою ознайомлення з цією психологічною технологією, а також для відпрацювання певних особистих комплексів; оволодіння певними вміннями, пов'язаними з надбанням досвіду роботи у цій практиці) [4].

У процесі фахової підготовки майбутній спеціальний психолог має бути підготовлений до різних видів практик. Дослідження низки українських науковців (Н. Євдокимова, І. Мельничук, Л. Мороз, Т. Сінельнікова, Ю. Швалб та ін.) показали, що наразі у випускників ВНЗ підготовленість до використання психологічних практик є недостатньою, що характеризується відсутністю необхідних особистісно професійно важливих якостей, низьким рівнем конкурентної здатності на ринку праці. Однією з основних причин науковці виділяють фрагментарність підготовки до психологічних практик, переважно при викладанні дисциплін теоретичної частини та відсутність практико-орієнтованих технологій навчання.

Розв'язання цієї проблеми, на думку українських науковців, можливе через побудову системи практико-орієнтованої освіти. Такий підхід зумовлює проектування змісту навчання студентів, зорієнтоване на засвоєння ними різноманітних практик, що дасть змогу випускникам у подальшій професійній діяльності успішно їх реалізувати. Практико-орієнтована освіта має стати новою парадигмою формування фахівців із сформованими професійно важливими якостями, необхідними для успіху в майбутній професійній діяльності.

Спеціальна теоретична підготовка має відбуватися у формі навчального тренінгу, наголошує у своїх роботах Ю. Швалб.

Навчальний тренінг, створюючи ігрову реальність, знімає бар'єри на шляху креативності мислення, страх помилки (оскільки ситуація несправжня) і дає можливість вирішувати цілком реальні проблеми, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. Використання навчального тренінгу як форми роботи активізує студентів як суб'єктів навчально-професійної діяльності, стимулює їх креативність, розвиває дивергентне мислення, що у подальшому сприяє створенню власної концепції і побудові траєкторії освіти впродовж життя. Тому, традиційні та інноваційні форми організації навчання мають бути спрямовані на активізацію пошуку у вирішенні проблемних питань, розвиток внутрішнього діалогу студента та формування здатності до самостійного вибору на основі усвідомлення можливих суперечливих рішень як необхідної умови розвитку творчого мислення.

Професійно-орієнтовані тренінги підкреслює В. Лефтеров, дають змогу ефективно розвивати професійно значущі якості особистості фахівця. Автор акцентує увагу на необхідності реалізації форм і напрямів тренінгової роботи і пов'язаних з ними завдань, що не можливо у межах одного чи двох тренінгів. Тому комплексну тренінгову підготовку у ВНЗ доцільно розпочинати з першого курсу і продовжувати щорічно до закінчення студентом навчального закладу.

Вітчизняний психолог Л. Мороз наголошує, що цінність тренінгових занять полягає насамперед у можливості подолати обмеження, властиві традиційним методам навчання професійній діяльності. Автор вважає, що професійно-психологічний тренінг спрямований на засвоєння людиною специфічних професійних знань, умінь та навичок, на корекцію установок, розвиток особистісних якостей через інтеріоризацію особливостей професійного середовища, об'єктів і особливостей взаємодії з ним професіонала [3].



У наукових працях А. Кунцевська вказує, що за допомогою навчального тренінгу можливо вирішувати завдання спеціальної практичної підготовки. Науковець стверджує, що навчальний тренінг розгортається у трьох етапних конструкціях. На *першому етапі* викладач-тренер організовує простір соціально-психологічної взаємодії учасників за допомогою класичних соціально-психологічних засобів: вправи, ігри, моделювання тощо. Результатом для учасників тут постає особистісне переживання певної ситуації, певний емоційний досвід.

На *другому етапі* тренер організовує середовище, яке сприяє виходу учасників з рефлексивної позиції («механічне позиціонування») для того, щоб зафіксувати у їхній свідомості межі різних позицій: зовнішньої («фахівець», «методист», «дослідник») та позиції учасників тренінгу («Я-учасник»). Результатом для учасників тут виступає поняття про спосіб дії, оволодіння засобом та поняттями, що утворилися на основі власного досвіду, формування професійної позиції.

Третій етап – втілення учасником отриманого способу дій на рівнях: теоретичному (описуючи власні дії у гіпотетичній ситуації); моделювання (демонструючи набуті компетенції в ігровій ситуації) та практичному (проходячи практику під супервізією фахівця). Результат для учасників: досвід реалізації способу дії; готовність до професійної діяльності [2].

Дослідження українських науковців підтверджують, що тренінгові заняття допомагають майбутньому спеціальному психологу виявити прихований потенціал, перенести досвід у реальне життя, знайти нові ідеї, форми діяльності і поведінки, оцінити свої можливості.

На думку В. Федорчука і В. Кутішенко тренінгові технології:

- створюють атмосферу невимушеного обговорення особистісних проблем;
- знімають із людини маску і ряд бар'єрів – страх помилитися, виглядати смішним, некомпетентним, закомплексованим тощо;
- сприяють набуттю знань у галузі психології особистості;
- дають можливість ознайомитися із загальними методичними прийомами групової роботи;
- розвивають компетентність у спілкуванні: наприклад, вміння встановити контакт із співрозмовником, сприймання та розуміння емоційного стану, вміння приймати й передавати інформацію, бути учасником або керівником дискусії, вміння правильно побудувати бесіду, вислухати і зрозуміти співрозмовника, змінювати стосунки під час бесіди;
- сприяють корекції, формуванню та розвитку установок, необхідних для успішного спілкування, розв'язання конфліктних ситуацій, розвитку емоційної стійкості до складних життєвих ситуацій;
- розвивають вміння і потреби в пізнанні інших людей, гуманістичне ставлення до них.

Тренінгові технології Л. Шепелева визначає у наукових роботах як – інтенсивні короткотривалі навчальні заняття, спрямовані на створення, розвиток і систематизацію певних навичок, необхідних для виконання конкретних особистісних, навчальних чи професійних завдань, у поєднанні з підсиленням мотивації особистості щодо вдосконалення роботи».

З точки зору О. Сидоренко під час тренінгу розвиваються такі форми поведінки, які передбачають і сприймання партнера (перцепцію), і передачу йому певних сигналів (комунікацію), і вплив на нього (інтерацію), таким чином у ньому мають місце всі складові спілкування.



Особливого значення у контексті нашого дослідження набуло розуміння специфіки використання тренінгів у навчальному процесі ВНЗ, оскільки «саме тренінг дає змогу реалізувати необхідні умови розвитку професійного і особистісного самоусвідомлення», що є важливим для випускників вищої школи. Ми погоджуємося з думкою українських науковців, що під час тренінгових занять створюються умови для досягнення професійної ідентичності майбутніх фахівців, підвищення впевненості в собі, розвитку компетентності та власної гідності, здійснюється формування адекватного образу успішного професійного майбутнього з виявленням й актуалізацією особистісних ресурсів. Вважаємо, що головна перевага тренінгу в тому, що під час занять студент активно взаємодіє з іншими. Працюючи в тренінговій групі, він може активно освоювати і відпрацьовувати нові, не використані раніше комунікативні вміння і навички, не відчуваючи дискомфорту та неприйняття з боку інших людей. З цього погляду ми розглядаємо тренінг як цілеспрямовану й інтенсивну підготовку до активнішого професійного та повсякденного життя, оскільки, успішність діяльності майбутнього спеціального психолога залежить від ефективного забезпечення психолого-педагогічної взаємодії в стосунках з дітьми та дорослими з порушеннями психофізичного розвитку.

На нашу думку, соціально-психологічний супровід у вигляді тренінгів разом з ефективною навчально-професійною діяльністю дає потужний розвиваючий ефект і слугує розвитку та становленню, професійно орієнтованих особистісних якостей, виділених нами у теоретичній частині відповідно до симптомокомплексів.

Участь у соціально-психологічних тренінгах перед проходженням практик, а саме пропедевтичної волонтерської, пропедевтичної (безвідривної), пропедевтичної психологічної виробничої, психологічної (на робочому місці) у спеціальних закладах освіти та психологічної (на робочому місці) у реабілітаційних закладах та медичних установах; дає можливість розвивати необхідні професійно орієнтовані особистісні якості, а також отримати практичний досвід участі у тренінговому процесі.

Проведене експериментальне вивчення професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога спеціальних закладів освіти дає нам можливість стверджувати, що спеціально розроблені відповідно до окреслених нами симптомокомплексів (когнітивно-мисленнєвого, морально-етичного, комунікативно-афіліативного) тренінгові вправи, які супроводжували психологічні практики на 3 і 4 курсах сприяли їх професійному становленню.

На основі проведеного теоретичного та емпіричного аналізу нами було виділено три групи студентів відповідно до рівнів прояву компонентів запропонованих симптомокомплексів.

До першої групи увійшли студенти, які мали високий рівень сформованості когнітивно-мисленнєвого, морально-етичного та комунікативно-афіліативного симптомокомплексів. Вони характеризувалися: високим рівнем інтелектуального розвитку, швидкістю мисленнєвих операцій та розумових дій, індивідуальним стилем мислення (гнучкістю, глибиною, широтою, критичністю), рефлексивністю, високим рівнем сформованості навичок самостійної роботи, саморозвитку і самоконтролю, що надавало їх самостійній діяльності творчого характеру, глибоким інтересом до вивчення психологічних наук, високим рівнем інтуїтивного обґрунтування рішень, високою нормативністю поведінки, експресивністю. У студентів діагностували високий рівень сформованості морально-етичної відповідальності, дотримання кодексу етики психолога; стійкість психіки до стресових ситуацій, виражену силу «Я-концепції», добре розвинену відповідальність, сензитивність, емпатійність, товариськість, контактність.



Майбутні спеціальні психологи вміють контролювати свої дії за традиційних і нетрадиційних обставин, адекватно оцінюють рівень власної підготовленості до виконання професійних обов'язків.

Студенти даної групи більш коректні у спілкуванні з оточуючими. Вони розуміються в людях, об'єктивно оцінюють їх ділові та особистісні якості, не схильні до категоричних висловлювань і суджень, можуть конструктивно взаємодіяти навіть із тими людьми, які їм не подобаються, об'єктивно оцінюють їх позитивні сторони.

Найбільш здібні до продуктивних відносин ті, у кого відмічено незалежність мислення, творчий потенціал, розуміння значущості діяльності з орієнтацією на вирішення професійних завдань, а не комфортні умови роботи. Для досягнення успіху в житті ця група студентів покладається на високий моральний рівень і ділові якості. Такі студенти володіють розвиненим соціальним інтелектом уміють конструктивно взаємодіяти навіть із тими людьми, які їм не подобаються, при цьому вони розуміються в людях і не переносять негативне судження на оточуючих. Вони соціально активні, уміло володіють вербальними і невербальними засобами спілкування, мають високий рівень самоконтролю.

У ході аналізу отриманих даних ми з'ясували, що більшість опитуваних мали середній рівень сформованості компонентів виділених симптомокомплексів. *Друга група* характеризується: недостатньою рефлексивністю, середнім рівнем глибини, критичності, гнучкості мислення, самовпевненістю, що іноді межує з упертістю, недостатністю морально-етичних цінностей, нестриманістю емоцій у певних ситуаціях, емоційною нестійкістю, уникненням нововведень у професійній діяльності; демонструють недостатнє інтуїтивне рішення питань. У групи студентів з середнім рівнем сформованості морально-етичної відповідальності проявлялася середня вираженість емпатії, альтруїзму, синезетивності, конгруентності. Вони мають схильність до співчуття, емоційно стабільні, стримані, дисципліновані, відповідальні, але невпевнені в собі й підозрілі. У них проявлялася нездатність аргументовано та різнобічно висловлювати та відстоювати свою думку, а також пасивність у організаторській роботі як наслідок безініціативності; середній рівень володіння вербальними і невербальними засобами спілкування, соціальна пасивність, обумовлена певною обережністю.

Третя група студентів з низьким рівнем сформованості компонентів когнітивно-мисленевого, морально-етичного та комунікативно-афіліативного симптомокомплексу характеризуються: когнітивною і мотиваційною ригідністю, тривожністю, відсутністю рефлексії та інтуїції; у більшості випадків неможливо прослідкувати індивідуальний стиль мислення; у них недостатньо проявляються, а іноді відсутні глибина, гнучкість та широта мислення. Низька здатність до розпізнання почуттів інших, схильність до пошуку винних і звинувачуваних. У більшості випадків керуються раціональним рішенням питань. Проявлялася конфліктність, тривожність, слабкість «Я», замкнутість, невміння і небажання відстоювати власну думку і, як наслідок, низька організаторська робота, що вкрай унеможливорює розвиток майбутньої професійної діяльності. Проявляється низький рівень зацікавленості процесом взаємодії, погане володіння вербальними і невербальними засобами спілкування, некомунікабельність, слабка воля та самоконтроль.

При недостатньо розвинених професійно орієнтованих особистісних якостях студенти характеризуються некоректністю, суб'єктивізмом, недооцінюють ділові можливості колег, відкрито демонструють неприязнь до певних людей, це обумовлено емоційною нестабільністю та збудливістю, напруженістю та неврівноваженістю.



Студенти, у яких не розвинені професійно орієнтовані особистісні якості є дещо конфліктними у спілкуванні з людьми і не здатні конструктивно спілкуватися з тими, хто їм не подобається, оскільки мають низький рівень знань щодо особливостей професійного спілкування.

Аналіз результатів нашого дослідження показав, що в процесі становлення професійно орієнтованих особистісних якостей засобами системи тренінгових вправ простежується зростання показників по шкалам підібраних нами методик. Такі результати свідчать про те, що студенти за період навчання у ВНЗ стали більш витривалими, емоційне переживання змінилося на практичність, сміливими в інтересах та орієнтованими на реальність, постійними і наполегливими у самостійному здобутті знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євдокимова Н. О. Навчальний тренінг як технологія підготовки фахівця у вищому навчальному закладі: інноваційний проект / Н. О. Євдокимова, Ю. М. Швалб. – М. : Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2011. – 22 с.
2. Кунцевська А. В. Формування компетентності студентів в організації групової роботи / А. В. Кунцевська // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2008. – Т. 7, вип. 17: Психологія освітнього простору. – Миколаїв «Ліон», 2008.
3. Мороз Л. І. Професійно-педагогічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС): монографія / Л. І. Мороз. – М. : Надвірнянська друкарня, 2007. – 312 с.
4. Сінельнікова Т. В. Тренінгові технології в системі фахової підготовки майбутніх психологів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Тетяна В'ячеславівна Сінельнікова. – Одеса, 2006. – 212 с.
5. Тюття О. Комунікативна компетентність особистості // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-методичний збірник / ред. кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор) та ін. – К. : Контекст, 2000. – 336 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ievdokymova N. O. (2011). Navchalnyi treninh yak tekhnolohiia pidhotovky fakhivtsia u vyshchomu navchalnomu zakladi: innovatsiinyi proekt. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. (In Ukrainian).
2. Kuntsevska A. V. (2008). Formuvannia kompetentnosti studentiv v orhanizatsii hrupovoi roboty. Aktualni problemy psykhologhii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykhologhii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy. Za red. S. D. Maksymenka. Psykhologhiiia osvitnoho prostoru. Mykolaiv «Llion». (In Ukrainian).
3. Moroz L. I. (2007). Profesiino-pedahohichni treninh u stanovlenni osobystosti fakhivtsia (na prykladi pratsivnykiv OVS): Monohrafiia. Moscow. Nadvirnianska drukarnia. (In Russian).
4. Sinielnikova T. V. (2006). Treninhovi tekhnolohii v systemi fakhovoi pidhotovky maibutnikh psykhologhiv: dys. ... kand. psykol. nauk: 19.00.07. Odesa. (In Ukrainian).
5. Tiuptia O. (2000). Komunikatyvna kompetentnist osobystosti. Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvo: naukovu-metodychnyi zbirnyk. red. kol. N. Sofii (holova), I. Yermakov (kerivnyk avtorskoho kolektyvu i naukovyi redaktor) ta in., Kyiv. Kontekst. (In Ukrainian).